

FOLIA SELECTA

www.foliaselecta.hu

PIERRE-MARIE EMONET OP: Metafizika egyszerű szavakkal II. rész (fordította: Varsányi Luca).....	1
BARABÁS ÉVA: Az új keresztény társadalom igénye és esélye Magyarországon: Mit tehet a keresztény ember?	10
SZIGETI JÓZSEF OP: Részletek a 100. füzetből	25
FLORILEGIUM	42

Mátramindszent, 2013. december

Metafizika egyszerű szavakkal

II. rész

*„A filozófiának, legyen az bármilyen
elmélyült és kifinomult, mindenki
számára érthetően kell kifejeznie
magát.”*

(Bergson)

Bevezető

Bergson szerint az az ideális, ha a filozófia beleivódik a köznapi nyelvbe. Nála ez nem maradt plátói vágyakozás. Műveiben tisztán, elegánsan fogalmaz, bármiféle technikai nehézkesség nélkül. Mestere volt annak a művészetnek, hogy miként legyen valaki egyszerű a filozófiában.

Bergsonnak ez a gondolata, mely könyvünk második felének mottójául szolgál, megerősít minket is szándékunkban: úgy beszéljünk a létfilozófia dolgairól, hogy a lehető legkevésbé használjuk a beavatottak szakkifejezéseit.

Az első részben viszonylag könnyű dolgunk volt. A természet dolgainak létét az érzékelhető tapasztalattal kapcsolatban maradva kellett leírnunk, mint „aktust”, lét-ténylegességet: egy meghasadó magot, egy napfénytől kibomló virágot. Most viszont sajátosan metafizikai területére érkezvén, az a lét-aktus, melyet itt megfontolunk, ettől különbözik. Ez az aktus abban áll, hogy a dolgokat kiragadja a nemlétből, és fölötte tartja őket. Nyilvánvalóan nem lehet, és nem is szabad úgy írni róla, mint korábban. Vagyis értelmünk nem támaszkodhat többé a kézzelfogható valóságra.

Nemde már pusztán a metafizika szó hallatán ösztönösen valami homályos, ezoterikus tudományra gondol az ember? Mégis úgy hisszük, hogy lehetséges egyszerűen beszélni egy olyan tudásról is, amelyet „maguk az istenek is irigyelnek tőlünk”. Bergson kitartásra bátorít minket.

I. fejezet

A létezésről

*„Emelked-e föl valaha az elmédet olyan magasságba, melyben felfoghatod az önmagában és önmagáért való létezést a létezés pusztá tényében? ...
Ha igazán eljutottál ide, minden bizonnyal valami nagy misztérium jelenlétével találkoztl, mely a csodálat és a félelem nyilával sebezte meg elmédet.”*

(Coleridge)

El kell gondolnunk az önmagában és az önmagáért való létezést. Ez olyan mértékben fog sikerülni, amilyen mértékben különbséget tudunk tenni két energia között: az egyik, amelyet a lét fejt ki, a másik, amelyet valamely testben létező szubsztancia fejt ki, amelyik a fényre törekszik. Egy formát előhozni az anyagból nem ugyanaz, mint valamit előhozni a semmiből. Létezése következtében a létező a nemlét fölött tartja magát. A létige tehát új jelentéssel telik meg.

A létezni szó jelentését feltárva megértjük, hogy nagy titkot fejez ki. Ténylegesen olyan energia jelenlétére és aktivitására utal, amely egy dolgot kiemel a semmi mélyéből. A titok abban rejlik, hogy ezt a hatalmas energiát, amelyet a dolog létezése közben kifejt, ő maga nem birtokolja. Nem tőle van. Bármilyen mélységig hatol le a lélek a dolgok legapróbb összetevőinek világába, a létezést magát akkor sem találja meg bennük. Egyébként, ha a létezés a világ dolgainak alkotóeleme lenne, akkor azokra nem lenne jellemző, hogy egyik nap megjelennek, másik nap eltűnnek. A létezés nincs az általa előidézett dolgok hatalmában. Éppen emiatt, ha egy dolog megjelenik, misztériumába meríti a lelket. Ugyanígy ha valaki egyszer ráébred a létezésre, rögtön elcsodálkozik azon, hogy ezt eddig miért nem tette. „Hogy lehet az, hogy a világ és a létezés legtöbbször természetesnek és normálisnak tűnt nekem? Csak a rutin tesz mindent normálissá. A létezés, a teremtés egyáltalán nem normális dolog.”¹

¹ Eugene Ionesco: La Quete intermittente, Gallimard, 1987, p.20.

Felemelni az elménket a létezés meglátásáig – ez szükségszerűen a misztériumba való behatolást jelenti. Korábban említettük, hogy a faj nem „létezik”. Csak egyedek léteznek. A létezés azzal van összefüggésben, ami a dolgokban egyéni, egyedi, egyedülálló: ez a rózsza, ez a fecske. De ez a rózsza és ez a fecske tegnap még nem létezett, holnap pedig már nem lesz. Az egyed tehát olybá tűnik előttünk, mint két nemlét között egy megjelenés. Az egyednek, mint olyannak a szemlélése, annak a szemlélése, ami egyedülálló egy dologban, valami különös érzést kelt bennünk.

„Beleborzongok a létezés tiszta örömébe.”²³

Ez a csodálatos érzés érthető. Az egyediség éles érzékelése társul egy többnyire szavakban ki nem fejezett intuícióhoz. De így lehetne megfogalmazni: „Nem a faj miatt egyediek a dolgok.” A faj maga nem törődik az egyeddel, a fennmaradással van elfoglalva. Sőt gyakran az egyed feláldozását követeli a maga javára. Az erőt és energiát, amely a nemlétből életre hív valamely egyedi dolgot, nem a faj adja. A létezésnek ezt az erejét és energiáját csakis egy olyan Ok idézheti elő, akinek a szemében becses az egyedi, a páratlan. Létezés csak a Létező hozhat létre, aki tiszta Aktus, Ténylegesség, tiszta Energia, aki képes legyőzni a nemléteket, és aki azért szereti ezt az egyedi dolgot, mert maga is egyedi, egyetlen.

„Istenem, most már tudom, hogy minden dolog Titkot rejt, s Te Uram ismered azt.”³

Amikor az értelmünkbe beköszöntenek ezek az intuíciók, a létezés megszűnik egyszerű tényé lenni. Kétségkívül, maga a létezés általában nem tudatosul bennünk. Látjuk, de nem fogjuk fel! Meglátni, a maga misztériumában: ez kegyelem. Maritain egyszer azt mondta, hogy van benne valami *evangéliumi*. A lét-aktusról így írt: „Mint a nagy szegények, elrejtőzik a fényben. Azt hiszem, hogy ez a legmagasabb rendű dolgok sajátossága.” Majd így próbálja még jobban megvilágítani a titkot filozófiai szakkifejezések nélkül: „Amit ilyenkor látunk, az egy tiszta cselekvés, valami szilárd állag, amely azonban meghaladja az elképzelhetőség határait. A dolgok feltörő életereje, mellyel az őket fenyegető összeomlást legyőzik.”⁴

Előfordul, hogy az önmagában és az önmagáért való létezés egy másfajta húrt pendít meg a lelkünkben. Coleridge „félelemről” beszél. Az a látomás, ahogy egy dolog két nemlét közötti átmenetben megjelenik, feltárja az alatta tátongó mélységet. E. Ionesco így tűnődik magában: „Miféle rejtély húzódik

² A Szolzsenyicin: *Le premier Cercle*, Laffont, 1968, p.20.

³ Francis Jammes: *Cité dans „Domaines”*, Ernest Dutoit, Fribourg, p.118.

⁴ Jacques Maritain: *Sept leçons sur l'être* OEC. V. Fribourg, p. 617.6. Eugene Ionesco: i.m. p. 106.

meg e mögött a látszat mögött, a derű eme álarca mögött? Igen, ott van a Talány. Ott van a Probléma. Mi van a felszín alatt? A hihetetlen létezés, csodálkozásunk kiapadhatatlan forrása.”⁵

Azzal, ami a létezés tekintetében egyedi és egyetlen a dolgokban, a lét legnagyobb mélységéhez értünk. Ám a dolgokat fönntartó ádáz energia a vak végzet, vagy valami félelmetes sötét erő benyomását is kelthetné bennünk, látva a létezők óriási tömegét. De ez a rossz érzés eltűnik, ha figyelembe vesszük, hogy minden egyedet *fenntart* valami az időben, hogy beteljesítsen egy *programot*, megvalósítson egy *eszmét*, rátaláljon a maga javára, és eljátssza a maga „szerepét” az egész javára. A program, melyet véghez kell vinniük, az *eszme*, melyet meg kell valósítaniuk, a *szerep*, melyet be kell tölteniük – minderre a filozófusnak van egy szava: A dolgok *esszenciájának*, *lényegének* nevezi.

⁵ Jacques Maritain: *Sept leçons sur l'être*. OEC. V. Fribourg, p.617.

II. fejezet

A lényegről

„A víz felfogja a vizet,
a lélek megérzi a lényegét”

(Paul Claudel)

A létezés a nemlét felett aratott győzelemként szemlélve, a filozófus lelke fogékonnyá válik mindazon megszámlálhatatlan forma iránt, melyet szemlélődése tárgya a mélység fölött tart. A természetben nem találkozhatunk a létezéssel önmagában. Igaz, hogy ez a legalapvetőbb aktus, de mindig csak egy meghatározott dologgal kapcsolatban beszélhetünk róla: ezzel a tulipánnal, ezzel a cinkével, ezzel a csillaggal kapcsolatban. A létet azonnal tényként érzékeli az elménk. A létezés formáinak elképesztő sokszínűsége nem szorul bizonyításra. Inkább felfedezésre.

Legtöbbször nem lepődünk meg a létezésen, legkevésbé azon, hogy a nemlét fölött tart dolgokat. Minden esetben a metafizika kegyelmi ajándéka, ha rá tudunk csodálkozni arra, hogy a létezés aktusa a maga tiszta energiáját mindig „valamilyen dolognak” a szolgálatába állítja. *Valamilyen dolog* – ez megint egy olyan mindennapi kifejezés, amelynek a filozófus adja meg az eredeti értelmét. A filozófus számára ez azt jelenti, hogy a létezés a saját erejét teljes egészében arra használja, hogy egy adott dolgot a nemlét fölött tartson. Az adott dolog pedig a teljesítendő feladatával, a saját helyén való helytállásával, és a betöltendő rendeltetésével együtt értendő!

„Ó, ti körülöttem munkálkodó erők!”⁶

Ezeket a meghatározott dolgokat, melyek önnön céljuk felé haladnak, hogy ott kiteljesedjenek, a filozófiában *esszenciáknak*, *lényegeknak* nevezzük. Álljunk meg egy pillanatra ennél a szónál. A latin *esse* szóból származik, amit úgy fordítunk, hogy *létezni*. Fonetikailag egyértelmű a kapcsolat az *esszencia* szó és az *esse* ige között. Az *esszencia* tehát azt jelöli a dolgokban, azt az elsődleges meghatározottságot, amely alapvetően a létezéshez kapcsolódik.

A könyv első felében szubsztanciális formáról beszéltünk, aminek erejével egy rózsa az rózsa, és nem tulipán, egy cinke az cinke, és nem fecske.

⁶ Paul Claudel: *Cinq Grandes Odes, l'Esprit et l'Eau, La Pléiade*, 1957. p.238

Vagyis ott a dolog léte az önmaga építésén való fáradozást jelentette, illetve azt az erőfeszítést, hogy maradjon is az, amivé lett. Most ugyanezt a szubsztanciális formát *esszenciának* fogjuk nevezni, mert a léttel, mint azzal az aktussal való viszonyában fogjuk vizsgálni, amely a nemlét ürje fölött tartja őt.

Hogy jobban megvilágítsuk ezt a viszonyt, el kell jutnunk annak a meglátásához, hogy mennyire „ragaszkodnak” a dolgok a létezésükhöz. Ehhez fogékonnyá kell válnunk arra a gondra, kitartó szorgalomra, amivel például a növények és az állatok a saját programjuk megvalósításán fáradoznak. Példa erre a fügefa igyekezete, melyet áhítattal figyelt R.-M. Rilke. Leginkább az ragadta meg őt, hogy a fa mindenekelőtt a gyümölcsseit akarta meghozni, és nem időzött el a „virágzás dicsőségében”. Úgy fordul ehhez a fához, mint egy személyhez, s így szólítja meg:

„Már régóta jel vagy nekem fügefa: szinte mindenestől levetkőzöd a virágzás dicsőségét, hogy aztán föltűnés nélkül megérlelt gyümölcsöd belsejében őrizd a titkodat. Girbegurba ágaid, mint a szökőkút karjai, szállítják a felfakadó nedvet, és mintegy álombeli öntudatlansággal tör föl a legédesebb beteljesülés.”⁷

A költőnek ezzel a gyöngéd figyelmével kellene tekintenünk minden növényre, minden állatra. Akkor észrevennénk, hogy ezen a világon minden dolog lendületesen halad a saját beteljesülése, mint legdrágább kincse felé. Akinek megadatik, hogy rácsodálkozzon a dolgokban arra az ujjongásra, mely a saját létükön való munkálkodásukból fakad, az tudja, mit jelent a *lényeg*, az *esszencia*. Ez a kifejezés nem pusztán a létezésre való alkalmasságot jelenti, hanem a mélyen bennük gyökerező vágyat is arra, hogy megőrizték a csodálatosan ajándékba kapott létet!

⁷ R.-M. Rilke, Seghers, p.137.

III. fejezet

A lényegről (folyt.)

„Mi lehet halálosabb egy veszendő lény számára, mint megízlelni az örök lényeket, és egy pillanatra a rózsák kimeríthetetlen illatát? Minél inkább meghal valami, minél inkább eljut önnön teljességére, annál inkább felemészti ez a szó, melyet nem tud kimondani, s a titok, mely egyre vonzza őt.”

(Paul Claudel)

Szeretnénk bejárni egy másik utat is, hogy jobban érzékeltessük, mit is jelent az esszencia, a lényeg a létezés számára. Ezért most hallgassunk meg egy olyan filozófust, aki az esszenciákat, lényegeket kizárta a lét-aktus vizsgálatánál. Íme, ő így látja a dolgot: „Erről a hámló kérgű platánról, és erről a félig korhadttólgyről akarják nekem bemesélni, hogy ádázi ifjonti erővel törnek az égbe.”⁸ A gesztenyefa gyökere számára pusztán „nyers, bütykös fekete massa.”⁹ Továbbá: „lábaimnál heverő hosszú döglött kígyó”.¹⁰ Eltorzító tekintetét körülhordozva a környezetében lévő dolgokon, csak végső elesettségük vonásait hajlandó észrevenni. Azután egyetemes törvényként vonja le a következtetést: „A dolgok olyanok, mint az útközben elakadt gondolatok, elfelejtkeznek önmagukról, elfelejtik mit akartak gondolni, és megmaradnak nevetségesen kevés értelemmel ide-oda hánykolódó dolgoknak.”¹¹ Így gondolkodott J-P. Sartre.

Sartre tehát úgy közelít, hogy először is megfosztja a dolgokat attól a dinamizmustól, lendülettől, amely végső céljuk felé hajtja őket. Ifjonti erejükéről nem hajlandó tudomást venni. Örömteli növekedésük elől, mely virágaik és gyümölcseik megtermésére készíti őket, elfordítja a tekintetét. És a *lényeknek* eme radikális mellőzése szükségképpen a létezés lebecsüléséhez vezet: „Ezeknek a fáknek eszük ágában sem volt létezni, egyszerűen csak nem tudtak másképp tenni. Minden sietség nélkül csöndesen kotyvasztottak

⁸ in *La Nausée*, Gallimard, 1938. p. 166 – 174.

⁹ uo.

¹⁰ uo.

¹¹ uo.

csöedényeikben, a nedű áramlott kedvük ellenére is.”¹² Sartre konyhájában – Hérakleitoszsal ellentétben – nincsenek istenek!

Egyszer azonban ellenvetésként mégis megjegyzi (a gesztenyefa kapcsán): „Nyilvánvalóan nem ismertem mindent, hisz nem láttam szárba szökkenni a csírákat, sem növekedni a fát”.¹³ De azt a feladatot, hogy leírja a mag fejlődését, növekedésének fázisait, virágzását, és a gyümölcsök érlelését, már nem vállalja fel. Vajon miért ilyen elutasító?

Sartre megsérti a dolgokat azzal, hogy zárójelbe teszi születésüket, növekedésüket és termékenységüket. Az eredmény szükségszerűen csonka látásmód. Egy ilyen műveletből a létező dolgok vérszegényen, laposan, betegen, hányingert keltően kerülnek ki. Miután természetüktől és lényegüktől megfosztotta őket, a létezést magát is abszurdá teszi: „Minden létező értelmetlenül születik, pusztán gyengesége miatt él tovább, és véletlenszerűen hal meg.”¹⁴

Ha hajlandó lett volna megfigyelni egy fiatal platánt, amint a saját léte megteremtésén buzgólkodik, Sartre is láthatta volna, sőt kénytelen lett volna meglátni, hogy a dolgok mennyire kötődnek a saját létezésükhöz, még hozzá éppen azért, mert el akarják érni végcéljukat. Azért *ragaszkodnak* annyira hozzá, mert el kell mondaniuk *létezésük értelmét!* Vágyódnak létezni. Mivel ilyen szoros kapcsolatban vannak a saját létükkel (latin *esse* – létezni, lenni), azért hívjuk őket *esszenciáknak*. Aki ebben a fényben nézi őket, annak számára a dolgok *gondolatoknak* tűnnek, melyek maradéktalanul teljesítik azt a küldetésüket, hogy elmondják, amit el kell mondaniuk és az érthetőség édes örömeivel vonják be a létüket.

A lét ilyen jellegű felfogásához szükséges és helyettesíthetetlen segítséget nyújtanak a költők és a festők. Ők megkapták azt a kegyelmet, hogy felvillantsák a dolgok létének ezt az értelmét. Másként teszik ezt, mint a filozófusok és a tudósok. Az elhagyás művészi eszközével élve fedik fel a dolgok lényegét. Picasso így vall erről: „Én soha nem léptem ki a valóságból. Én mindig a valóság lényegén belül maradtam.”¹⁵ A. Giacometti *Macskája* is a lényegét láttatja velünk azzal, hogy megmintázza az űrt. Egyre több anyagot vesz el, míg végül már csak egy rúd marad, a végén egy fém göbbel, és négy másik rúd, mint két egymásba csúszó háromszög: a Macska platóni esszenciája jelenik itt meg.

¹² in *La Nausé*, Gallimard, 1938. p. 166 – 174.

¹³ uo.

¹⁴ uo.

¹⁵ Joseph Chiari: *Picasso*, Buchet/Chastel, 1981. p. 98.

Megesik, hogy az írónak is sikerül felvillantani néhány tökéletesen odavetett tollvonással a lényegét. Egyikük például egészen mélyen láttatja a ravaszdi róka legigazibb természetét: „Kedves állat, pofája tele tüskével. Mandula formájú sárga szem, orra reszket nevetés közben. Simulékony úr, aki véres vecsernyére tart a sötétben.”¹⁶

Legyen bár költő, filozófus vagy festő, a dolgok lényegének látása kegyelem. Annak a kegyelme, hogy a dolgokat többé nem használati és fogyasztási cikkeknek, hanem a kontempláció tárgyainak tekinti. Annak a kegyelme, hogy hagyja őket annak lenni, amik. Annak a kegyelme, hogy láthatja őket vágyott céljuk elérésén munkálkodni.

Miért mindig saját magunkhoz viszonyítva nézzük a dolgokat? Vagy ami még nagyobb gőg: miért gondoljuk, hogy tekintetünkkel mi hozzuk létre őket? Hagyjuk meg nekik a maguk dicsőségét és boldogságát!

De ennek a kegyelemnek is megvan a maga ára. A halál és az enyészet minden dolgot beborít egy napon fekete fátylával. Ma szorgosak, hódítók, erősek, holnapra elgyengülnek, megkopnak és végük lesz. Amennyire ragaszkodnak létükhöz, az aktushoz, mely a nemlétből kiemeli őket, annyira képtelenek megtartani azt. A létet csak dúrban és mollban lehet ünnepelni, felváltva, de elválaszthatatlanul. Sőt néha egyszerre mindkét hangnemben.

*„A vörösfenyő csúcsán
még zúzvara és jégvirág,
de az első madárka már odaszáll,
hosszan fütyüli keserédes dallamát,
mint örömittas himnuszok előtti panaszos prelűdöt.
A szenvedésed ismerem, ó, élet,
de honnan jön, mondd, az örömed?”¹⁷*

fordította: Varsányi Luca

(IV. fejezet. In: Folia Selecta 5. p.21-22.

V.- VI. –VII. fejezet. In: Folia Selecta 9. p.2-8.

Ezeket a fejezeteket kérésre kinyomtatva elküldjük. Szerk.)

¹⁶ Jacques Chessex: *Maupassant et les autres*. Ramsay, 1981. p. 126-127.

¹⁷ Simone Grengg: *Porion. Souffles, reflets*, D.D.B., 1977. p.53.

**Az új keresztény társadalom igénye és esélye Magyarországon:
Mit tehet a keresztény ember?**

Manapság több vallásszociológus is a keresztény társadalom végéről, vagy keresztény paradigmaváltásról ír, illetve gondolkodik arról, hogy mi következhet a keresztény társadalom után.^{1 2} Ezért lehet meglepő, de ugyanakkor „forradalmi” is új keresztény társadalom igényét és esélyét latolgatni a mai Magyarországon. A témáról gondolkodva vezérfonalként J. Maritain: Az igazi humanizmus c. könyvét használtam. Először Maritain könyvéből idézve magyarázom meg az alapfogalmakat. A cikk további részében a mai magyar társadalom és kereszténység helyzetében próbálom értelmezni a Maritain által megfogalmazott új keresztény társadalmat. Előrebocsátom, hogy nem vagyok társadalomtudós. Katolikus keresztényként, az Egyház és a közösség (család-társadalom) iránt érzett felelősség és a kiútkeresés az, amely motivált e cikk megírásában.

Mi az új keresztény társadalom?

Kiindulópontként le kell szögeznünk, hogy az új keresztény társadalom történelmi ideál, nem utópia. Az utópia és a történelmi ideál közötti különbség az, hogy az utópia cél, amely nyugalmi állapotként megvalósítandó, ezért megvalósíthatatlan modell. Az ideál dinamikus kép, amely éppen ezért elképzelhető és megvalósítható hosszú távú politikai tevékenység eredményeképpen.

Az új keresztény társadalom ideológiai alapja a teocentrikus humanizmus. Elismeri, hogy Isten az emberlét középpontja. Az ember Isten képmása, ebből fakad, hogy szabad akarattal rendelkezik. Emberi méltósága van, ez a szabadság és az egyenlőség forrása és egyben az emberi jogok metafizikai alapja.

A teocentrikus humanizmus ellentéte az antropocentrikus humanizmus, amelyben az ember önmagának és következképpen mindennek a központja.³

¹ Tomka Miklós: A keresztény társadalom vége. Előadás, 2010.

² Kamarás István: Keresztény paradigmaváltás? Credo 2012. 1. 32-42.

³ Maritain, Jacques: Az igazi humanizmus. Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény, Sárospatak / Szent István Társulat, Budapest, 1996.

Maritain gondolatai időszerűek. XVI. Benedek pápa írja szociális körlevelében: „A teljes humanizmust kell előmozdítani. Ez nem mást jelent, mint az egész ember és minden ember fejlődését. Az a humanizmus, amely elzárkózik a szellem értékeitől és Istentől, aki azok forrása, látszólag győzedelmeskedhet. Biztos, hogy az ember megszervezheti a földet Isten nélkül is, de Isten nélkül végső soron csak az ember ellen szervezheti meg. Az ilyen kizárólagos humanizmus embertelen humanizmus. Az igazi humanizmus tehát nyitott az Abszolútumra, elismerése annak a hivatásnak, amely az emberi élet igazi értelmét adja. Az ember távolról sem végső normája az értékeknek, és csak önmagán túlhaladva valósíthatja meg önmagát”.⁴

Az új keresztény társadalmi ideál megvalósulásának keretei

Maritain az új keresztény társadalmat civilizációnk harmadik korszakának tekinti. Ez a korszak az antropocentrikus humanizmus általános felszámolásával fog kezdődni, s nem tudni hány évszázadig tart majd.

Az új keresztény társadalom kiépülése a pluralista demokráciában történhet meg, amely társadalmi közmegegyezés eredményeként elismeri, hogy a világi államnak etikai, végső soron vallási jellegűnek kell lennie. Nem teokratikus államrendet kell elképzelni, amelyben az Egyház szellemi irányításának van az állam alárendelve, hanem keresztény ihletésű társadalmi rendet. Az ideális pluralista állam tekintélyelvű állam, amely a középkori államnál sokkal kevésbé, a liberális államnál sokkal inkább központosított. Kizárólag olyan keresztény állam lehetne, amelyben a hitetlenek épp úgy élhetnének, mint a hívők. Az egészséges filozófia szerint egyetlen igazi erkölcs van. Az állam politikai bölcsességével maga határozza meg, milyen jogállást ad a különböző spirituális közösségeknek. Az államnak el kell tűrnie eltérő istentiszteleti és eltérő élet- és magatartásformákat. A teológiai liberalizmust azonban el kell kerülni. Így az állam lényegileg keresztény lenne, ugyanakkor a területén élő, nem keresztény spirituális közösségek megfelelő szabadságot élvezhetnének.

Az ember, mint egyén (individuum) a társadalom része, így a közösségnek van alárendelve. Mint személy (persona), szintén a közösség tagja, de végső rendeltetése az örök élet, amely a közösség hatáskörén kívül esik. *A társadalom feladata abban áll, hogy megteremtse az emberi személy kibontakozásának keretfeltételeit, amely elősegíti végső rendeltetésének elérését.*

⁴ XVI. Benedek: Caritas in veritate (Cv 78), Róma, 2009

Ha az új keresztény társadalmat sikerül megvalósítani, annak együtt kell járnia az evangélium valóságos, evilági társadalmi megvalósításával. Ez új, világi és politikai szempontok alapján szerveződő, lényegileg keresztény ihletésű politikai formációk születését vonja maga után. Olyan ismeretlen fajtájú világi testvéri közösségeket, melyek profán jellegűek lennének. Alapelvükül a személy tiszteletét és az evangéliumi szeretet lelki erejét választanák. Az új politikai formációk alapvető spirituális forradalmat feltételeznek, a vallási erők feltámadását a szívekben. Ezen kívül széleskörű és sokoldalú előkészítő munka szükséges a gondolkodás, a cselekvés, a propaganda és a szervezés területén.

Milyen tulajdonjogi viszonyok jellemezhetnék az új keresztény társadalmat? Alapvetően a magánjellegű tulajdonlás lenne jellemző. Az anyagi javak azonban a teljes emberiség számára rendeltettek, így a közjót kell szolgálniuk. A közös használat törvényét újra kellene értelmezni. Nem megszüntetni, hanem át kellene alakítani a magánérdeket. Az emberi bűn következménye az, hogy egyesek szegénysége teremti meg mások bőségét. A bűn törvénye ellen harcolni kell. A természetnek az felelne meg leginkább, ha mindnyájunk szegénysége, amely nem nyomor, hanem a szükséges megléte, megteremtse a közösség bőségét, a gazdagságot, a fényűzést, dicsőséget mindenki számára. Olyan elosztási rendszert kellene kiépíteni, amelyet nem az állam, hanem a különféle organikus közösségek vezetnek. A világi közjó szolgálatának legfontosabb elve a hűség a közjó legfőbb alkotóelemeihez: az igazság, az igazságosság és a szeretet értékeihez. A közjó egyszerre anyagi és morális. A világi közjó nem a végső cél. Nagyobb jó szolgálatába rendeltetett, amely a személy örök javának, tökéletességének és spirituális szabadságának elnyerése. A keresztény állam minden személy részére lehetővé tenné rendeltetésének betöltését.

Isten országa azt a végpontot jelenti, amelyet a történelem mozgása készít elő és amelybe ez a mozgás torkollik. E felé halad az Egyház és a spirituális világ történelme, másrészt a profán világ és a politikai állam történelme. Azzal a különbséggel, hogy az Egyház története már Isten országának időben elkezdett története.

A jelenlegi korszak felszámolása előtt egy új keresztény társadalom számára csak a nem keresztény civilizáció keretein belüli átmeneti megvalósulásokat, vagy részleges sikert ésszerű remélni. A keresztény világnak egészében szakítania kellene azzal a társadalmi renddel, amely lelkiekben a burzsoá humanizmuson, gazdaságilag pedig a pénz termékenységén, önszaporításán alapul. Mivel az emberek nagy általánosságban leggyakrabban

érzékeik és nem értelmük szerint élnek, a művet annál több támadás éri majd, annál többen fogják elárulni, minél inkább sikerül átültetni a gyakorlatba. Ezért mindig szükség lesz újabb erőfeszítésekre és a folyamatos újrakezdésre.⁵

A keresztény ember világi küldetése és szerepe a társadalmi átalakításban

A modern világ társadalmi rendjét csak abban az esetben alakíthatjuk át, ha először is önmagunkban sűrgetjük a spirituális és erkölcsi élet megújítását. A kereszténység feladata, hogy formát adjon a világnak, hogy áthassa azt.

Az embernek tökéletességre kell törekednie, amely során az erények gyakorlása szükséges. Az emberek önfeláldozása testvéreik jobb életéért, a személyek alkotta közösségek konkrét javáért történik, ami a közjót szolgálja. A testvéri szeretet alázatos igazságának kell behatolnia a társadalom rendjébe és a közösségi élet struktúráiba. Ezáltal képes az ilyen humanizmus minden egyes embert nagyvá tenni a közösségben, és ezért nem lehet más e humanizmus, mint heroikus.

A keresztény embernek tudatában kell lennie az új világi rend felépítésében rá váró feladatnak. Részt kell vennie a társadalmi és politikai tevékenységben is. A keresztény szemlélet úgy győzedelmeskedhet, ha a keresztény társadalom elméletének hirdetői elegendő szellemi energiával, politikai bátorsággal, okossággal rendelkeznek ahhoz, hogy a társadalom számára érthetővé tegyék: az elképzelés megfelel az egészséges észnek és a közjónak. Így felkelthetik és kiérdemelhetik a többiek bizalmát és valódi vezetők erkölcsi tekintélyével vezethetnek.⁶

⁵ Maritain, Jacques: Az igazi humanizmus. Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény, Sárospatak / Szent István Társulat, Budapest, 1996.

⁶ uo.

A keresztény ember cselekvési struktúrája

Az első szint a spirituális szint. Úgy cselekszünk, mint Krisztus misztikus testének tagjai. Ez az Egyház szintje. A második szint a világ szintje. Úgy cselekszünk, mint a földi állam tagjai, mint az emberiség földi ügyeiben elkötelezettek. A kettő különbözik, de nincsenek szétválasztva. A világi szint a spirituálistól várja az éltető erőt. Mindkét szinten csak akkor végezzük jól a munkánkat, ha a kitűzött cél elérésére rendelkezünk a kívánt kompetenciával és eszközökkel. Az igazságnak és a keresztény életnek még akkor is át kell hatnia tevékenységünket, s lélekként éltetnie, amikor az Egyháztól különböző közösség tagjaként cselekszünk. A harmadik szint az előző kettő között áll. Ez a világgal való összefüggésben teremtett spirituális szint. A házasság, család stb. kérdésében a keresztényeknek elsősorban nem a világi rend és a földi állam pillanatnyi érdekeit, ideológiai sodorvonalát szem előtt tartva, hanem az emberi személy örök javait és Krisztus egyházának közjavát figyelembe véve kell tevékenykedniük. A harmadik szinten fejtenek ki a katolikusok polgári tevékenységet, amikor részt vesznek a politikai életben, hogy megvédjék vallási értékeiket. Szigorúan abban a mértékben, amit ez a védelem megkövetel. Ahhoz, hogy megfelelően politizáljunk, tudnunk kell felismerni a politikai realitásokat, konkrét elképzeléssel kell rendelkezniünk a közjót biztosító eszközökről.

Az első és a harmadik szinten, amikor katolikusokként cselekszünk, egységesen kell cselekedni. Csak a katolikusok egysége adhat elég erőt, hogy köreinkben a kulturális tevékenységek egész hálózatát kiépítsük egy majdani keresztény társadalom csírájaként, s hogy a polgári törvényhozás tiszteletben tartsa a vallási értékeket. Kizárólag vallási értékekről van szó a Szentszék és a püspöki karok meghatározása alapján, nem pedig egy személy, vagy párt állásfoglalásából kiindulva. A második, világi szinten egy ország katolikus népességének egészétől elvárható a teljes körű politikai, társadalmi és polgári tevékenység, amelyet a katolikusok katolikus módra végeznek. A második szinten a különbözőség a szabály. Egyazon oltárnál áldozó keresztények az államban megosztottá válnak. Ellenkezne a dolgok természetével, ha itt is a keresztények egységét követelnénk.

Krisztust ismertté tenni az Egyház feladata, nem az államé. De az államnak segítenie kell az Egyházat abban, hogy szabadon betölthesse küldetését. Így együttműködik a kettő. Az Egyház tanítása egymagában nem képes feloldani a világ és a történelem konfliktusait. A papság nem köteles a világi és politikai tevékenység irányítását a kezében tartani, mivel az Egyház

nem akarja a világi tényezőknek kiszolgáltatni magát. Hamar kiderülnének a tisztán spirituális rendű tevékenység kompetenciájának korlátai. A politikába csupán akkor kell beavatkoznia, ha a politika az oltárt érinti. A szigorúan vett világi társadalmi és politikai tevékenységek területén az természetes, hogy a kezdeményezés alulról, azaz a saját kockázatokra és felelősségekre tevékenykedő laikusoktól érkezik⁷³.

Az új keresztény társadalom igénye és esélye Magyarországon

Magyarország társadalma ma

A rendszerváltást követően létrejött Magyarországon a jogállam, a politikai pluralizmus és a demokratikus intézményrendszer, melyek az alapvető egyéni szabadságjogokat biztosítják (lelkiismereti szabadság, vallásszabadság, véleménynyilvánítási szabadság, gyülekezési szabadság stb.). Ez a szabadság önmagában csak eszköz és tartalommal kitöltendő keret, s vajmi keveset ér, ha vele együtt nem valósulnak meg más olyan értékek, mint a társadalmi igazságosság, a közjó, a szolidaritás⁵. Az államszocializmus kommunista ideológiája alól való felszabadulás az egész társadalmat felkészületlenül érte. A szélsőséges liberalizmus, a vadkapitalizmus, a maffiák és a politikai manipulációk világában a magyar állampolgárok alig tudnak tájékozódni. Bizonyos pénzügyi, vagy politikai érdekek ragadhatják kezükbe a hatalmat, a pénzt, s a tömegkommunikáción keresztül az egész társadalmat befolyásolhatják. A társadalom mai állapotára legnagyobb hatással az volt, hogy csaknem teljesen kiveszett mind a közösségi, mind az egyéni erkölcs, illetve maga a közösség is⁶. Az erőltetett urbanizáció és iparosítás eredményei az államszocializmus évtizedeiben a lakótelepek. Az ide költöző/költöztetett embereket kiszakították eredeti közösségükből, a nagyvárosi lakótelepeken gyökerüket, hagyományaikat, családjukat, vallásukat vesztett embertömegekké váltak. Az egyház, ami Szt. István óta összefogta az embereket itt nem épülhetett föl, hiszen a templomok kimaradtak a lakótelepek tervezéséből. Az embereket leszoktatták a templomba járásról, maradtak a „lángot őrző” keresztény családok. A közösségi szerveződések csírájukban fojtották el a 70-es végéig.

Mindezek következménye az, hogy „a mai magyar társadalom mindenkinél reménytelenebb, még a háborús országoknál is, mindenkinél

⁷ Maritain, Jacques: Az igazi humanizmus. Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény, Sárospatak / Szent István Társulat, Budapest, 1996.

boldogtalanabb és azt érzik az emberek, hogy saját sorsukat nem tudják befolyásolni. A társadalom tagjai ezeket a negatív mutatókat túlórával, dohányzással, és italozással próbálja kompenzálni, 'ami persze még több stresszt okoz.' Alátámasztja ezt az a felmérés is, amely szerint Magyarország 35 éve vezet a szív és érrendszeri megbetegedések terén. A magyarok csaknem 8 évvel élnek kevesebbet, mint például az osztrákok, de határainkon belül is nagy az eltérés, ugyanis egy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei ember átlagban 5 évvel él kevesebbet, mint egy Győr-Moson-Sopronban lakó.”⁸

A remény az új keresztény társadalomra Magyarországon

A meglévő alapok

Az állam plurális jogi struktúrájában még a legtökéletlenebb, a keresztény etikai ideáltól legtávolabb eső fejlődési fokozatok is a természetjog és a keresztény jog tökéletes formája felé orientálódnak. A politikai bölcsesség határozza meg, hogy hol vannak a pólustól.⁹ Ha megnézzük, milyen értékeket tekint magáénak az Európai Unió – még ha magára a kereszténységre nem is hivatkozik –, láthatjuk, hogy azok bizony nagyban egyeznek azokkal, amelyeket keresztény értékeknek nevezünk: szabadság, egyenlőség, emberi jogok, igazságosság, szolidaritás és szubszidiaritás.¹⁰

Az építkezés lehetősége - modell alkotás

„Az új keresztény társadalom felé csak a nem keresztény civilizáció keretein belüli átmeneti megvalósulásokon keresztül vezet az út.”¹¹ Véleményem szerint az építkezéshez modellalkotásra van szükség, amely rendszerbe foglalja és elfogadtatja a mindenkori társadalom számára az alapértékeket. Elsősorban a személy tiszteletét és az emberi élet védelmét a fogantatástól a természetes halálig. Ilyen modell lehet pl. a Zulehner által kidolgozott „szolidaritás társadalma”, amelyben a következőket írja: „Kizárólag a szolidaritás társadalomba vezető úton juthatunk olyan élethez, amelyet az igazságosság, a

⁸ Tomka Miklós: A legreménytelenebb társadalom. Előadás, 2009/8. Érszegi Márk Aurél: Európai alkotmány keresztény értékekkel. Keresztény közéleti akadémia (www.kka.hu)

⁹ Maritain, Jacques: Az igazi humanizmus. Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény, Sárospatak / Szent István Társulat, Budapest, 1996.

¹⁰ Érszegi Márk Aurél: Európai alkotmány keresztény értékekkel. Keresztény közéleti akadémia (www.kka.hu)

¹¹ Maritain, Jacques: Az igazi humanizmus. Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény, Sárospatak / Szent István Társulat, Budapest, 1996.

béke és a szabadság jellemez. Süllyesztő társadalom helyett létre kell hozni a szolidaritás társadalmát. A mai tendencia, amit a világ sugall az, hogy a társadalom számára fölöslegeseket takarítsuk el. A fölöslegesnek ítélt társadalmi csoportok a következők: *Haldoklók, idősek, ápolásra szorulóok*. Európa-szerte az eutanázia-törvény liberalizálása folyik. Ennek hazánkban is meglévő alternatívája a házi ápolás, és a hospice-mozgalom intézményi illetve otthoni keretek között. Fogyatékos gyerekek. Erősödik az az irányzat, amely egyenesen bűnözőknek tekinti azokat a szülőket, akik egy előreláthatóan fogyatékos gyermeket hoznak világra, mert túlzott terheket rónak magukra és a társadalomra. *Tartós munkanélküliséggel sújtott tömegek, és a menekültek*. Együttműködés szükséges a fejlesztés területén, ami megakadályozhatja, hogy holnap még többen szegénységi menekültté váljanak. Nem kétséges, hogy az egyetlen humánus, szabad és békés választás a szolidaritás társadalma.

Ausztriában a társadalom 85%-a a szolidaritást elvileg az egyik legfontosabb tevékenységnek tartja, azonban a szolidaritás tettekben csak 5-20%-ban valósul meg.”¹²

Zulehner tanulmányában világos összefüggést tár fel a rendszerbe szerveződő vallásosság, és a terheket vállaló szolidaritásra való képesség között. Az egyéniesített hitnek se sava, se borsza. Csak akkor hat igazi erőként, ha hálózatba szerveződik, amelynek tagjait a szolidaritás kapcsolja össze. Az Evangélium csak hálózati rendszerben tudja kibontakoztatni erejét. Ez a keresztények hatalmas társadalmi ereje: a szolidaritási térkép és a vallásos hálózatok térképe teljesen egybeesik.

A szolidaritásba bele kell nőni. A szolidaritás bölcsője és élőhelye a család. A családokban erősödik énünk, itt alakul ki a helyes önértékelés és önbecsülés. Ha az apák hiányoznak, ami manapság gyakran előfordul, akkor a gyermekek nagyobb valószínűséggel maradnak szimbiózisban az anyával, miáltal erősen fékeződik az Én fejlődése. Aki tehát azt kívánja, hogy a következő nemzedék szolidáris legyen, annak a család megerősítésén kell fáradoznia, és ezen belül is főleg azon, hogy a férfiak apák is lehessenek. Meg kell találni az egyensúlyt és újragondolni a viszonyt a család világa és a kenyérkereset világa között.

A szolidaritás kulturális gyarapítása terén az iskoláknak egyre nagyobb a jelentőségük. Ez azt előfeltételezi, hogy az iskolai nevelés nemcsak szakmai képzésből áll, hanem a társadalom érték-tartalékaival is törődik. Ehhez jó lenne, ha az osztályok a szolidaritás egyfajta helyeivé válnának.

¹²Zulehner, Paul M.: Szolidaritás a túlélés egyetlen esélye. Vigília 1999. szeptember

Nem lebecsülendő a vallásos szervezetek, azon belül is a keresztény egyházak teljesítménye a szolidaritás terén. Ha a keresztény üzenet ereje akadálytalanul kibontakozhat, az emberek megszabadulnak félelmeiktől, ami előmozdítja a szolidaritás fejlődését. Ezért találunk a keresztény közösségekben, rendekben, bázisközösségekben, az egyházközségekben átlagon felül szolidáris embereket.

A szolidaritás szempontjából tehát az egyházak szinte pótolhatatlan társadalmi erőt képviselnek. A hitoktatás hatalmas mértékben szélesíti a gyermekek élethorizontját, és fejleszti szolidaritásra való képességüket.

Végző soron a politika is hathat ösztönzően a szolidaritásra. A politikának építenie kellene az emberek szolidaritás iránti vágyára. Ezzel több szolidaritást feltételezne az emberekről, mint amennyit pillanatnyilag képesek lennének nyújtani.¹³

Örvendetes módon a Zulehner által ismertetett szolidaritás társadalom modelljének több eleme felfedezhető Magyarországon. A teljesség igénye nélkül a következőkben az oktatás, a társadalmi összefogás, valamint a politikai döntések területén felfedezhető szolidaritási elemeket veszem szemügyre.

A kötelező közösségi szolgálat bevezetése. 2016-tól kötelező lesz érettségihez a közösségi munka, amelyet tanulók számára a középiskolák a 9–11. évfolyamán szervezik meg. A katolikus egyházi iskolákban a TESZI (tevékeny szeretet iskolája) már évek óta kötelező a 9-10. évfolyamos diákok számára, amelynek keretében a fiatalok a maguk választotta területen segítenek a tágabb környezetükben élő rászorulóknak: időseknek, fogyatékkal élőknek, nehéz anyagi helyzetben lévő családoknak és alsóbb évfolyamok korrepetálásában.

A 2013 szeptemberétől kötelező hittan és etikaoktatás sokat tehet a gyerekek szolidaritás képességének fejlesztésében.

A családból vett szolidaritási mintán alapul az egy-egy célért elkötelezett csoportok szerveződése. Katasztrófák (vörösiszap, árvizek stb.) esetén kiemelkedő az összefogás képesség a magyar emberek között, amelyet legtöbbször valamelyik keresztény szervezet (Máltai Szeretetszolgálat, Ökumenikus Segélyszervezet, Baptista Szeretetszolgálat stb.) koordinál. A közösségi portálok és a média szerepe igen jelentős az összefogás ösztönzésében.

Magyarországon az utóbbi évek nagypolitikai döntéseiben egyre inkább megfogalmazódnak és megvalósulnak olyan intézkedések, amelyek a

¹³ Zulehner, Paul M.: Szolidaritás a túlélés egyetlen esélye. Vigília 1999. szeptember

szolidaritás társadalmának megvalósulását segíthetik elő. A teljesség igénye nélkül a legfontosabbak: *A multinacionális cégek különadójának és a bankadónak a bevezetése*, mivel a közjó érdekében igazságos, szolidáris, méltányos, arányos teherviselésre van szükség a társadalmi élet minden szereplője részéről. *A közüzemi díjak hatósági szabályozása, csökkentése, az energiaszolgáltató, többségében multinacionális cégek extraprofitjának csökkentésével*. Mivel a víz, az energiahordozók, a kommunális szolgáltatások a köz javát szolgálják, nemzeti kincsek. Az ezeket biztosító vállalatok fő célja a közjó biztosítása, így e szolgáltatásokat megfelelőbb, ha köztulajdonban lévő szervezetek végzik. Ugyanakkor e vállalatoknak, a közjót mint fő célt szem előtt tartva, nemzeti tulajdonban is törekedniük kell arra, hogy nyereségesen működjenek. *A devizahitelek megsegítése*. A bevezetett intézkedések közül az árfolyamgátat 450 ezren, a végtörlesztés 170 ezren vették igénybe. Ingatlanjukat vesztett családok lakótelepének felépítése Ócsán. A hitel törlesztésében állami segítség általában nem lehetséges, hiszen a hitelfelvétel önkéntesen, az egyéni felelősség alapján, a hitel kockázatának tudatában történt. Az egyén cselekedetét az állam nem kompenzálhatja minden esetben. A még a válságban bajbajutott devizahitelek közül azokat, akiket kilakoltatás fenyeget, az állam létszükséglet miatt (emberi élet védelme) jelen esetben támogathat, hangsúlyozva ennek kivételes voltát, hiszen az ilyen gyakorlat az egyént felelőtlen kockázatvállalásra ösztönzi.¹⁴ *A családi adókedvezmény bevezetése*. A gyermekes és jelentősebben a több gyermekes családok támogatása adó-visszatérítés formájában. Így az állam társadalmi szinten is elismeri, hogy a gyermek önmaga és a családban történő gyermeknevelés közjó.

Az alulról és felülről építkező szolidaritás társadalma megteremtheti az egyes személyek felelősségteljesen egymásért, közösségben végzett együttműködését, ami a közjót szolgálja, továbbá termékeny talajra hullhat az Evangélium magja.

Legközvetlenebbül a családi élet pusztulása okoz kárt a társadalom és nemzet egészének. A válások és a házasság nélkül együtt élők száma egyre nő, a házasságkötések és a születések száma csökkent, a világi rendben sok országban polgárjogot nyert az azonos neműek kapcsolata. A gyermekek jelentős része valódi családi fészek, szülői nevelés nélkül nő fel. Életét meghatározó évtizedeiben nem lát igazi példát maga előtt a tisztességes emberi, közösségi életre.¹⁵

¹⁴ Jezsuita európa iroda (www.jezsuita.hu)

¹⁵ Tomka Ferenc: Új Evangelizáció. Szent István Társulat, 1999

Új evangelizáció a Magyar Katolikus Egyházban

Kikből áll az Egyház? Az Egyház egyetemes fogalma szerint Krisztus titokzatos testének tagja minden megkeresztelt ember. Az Egyház szűkebb fogalma alapján: akik tudatosan elkötelezték magukat az Egyház hivatalos tanítása mellett.

A 2011-es népszámlálás szerint a népesség 39%-a mondta magát katolikusnak. A három nagy keresztény egyházhoz tartozónak 52,8%.

Az államszocializmus évtizedei alatt az uralkodó ideológia azt hirdette, hogy nincs abszolút igazság, az erkölcs nem örök, hanem társadalmi osztályhoz kötött. Erre érkezett hirtelen a pluralizáció, amely szétesett világszemléletet hozott, a maga erkölcsi, vallási, világnézeti sokféleségével. Az emberi szabadság mai értelmezése minden bűnre, akár a perverzítésra is fölmentést ad. A keresztényeket is körülveszi a konkrét világban és a média közvetítésén keresztül egy olyan világlátás, amely természetesnek és elfogadhatónak tartja a lopást, gyilkosságot, pornográfiát, prostitúciót, homoszexualitást, stb.¹⁶ Ehhez jön még a szekularizmus veszélye, amely manapság uralja a nyugati civilizációt. Ez lényegét tekintve a módszertani ateizmus egyetemes ideológiává emelése. Isten száműzése, kizárása a közgondolkodásból. E szekularizmus erejének beszédes jele például, hogy az európai Alkotmány előszavában nem történik említés az európai kultúra keresztény vagy vallásos gyökereire. A radikális felvilágosult kultúra hegemoniára törekvése ez, mely az egyéni szabadságjogok biztosítására hivatkozva nem hajlandó elismerni azt a történelmi ténytet, hogy a kereszténység értékteremtőként és hordozóként járult és járul hozzá Európa arculatának kialakításához.¹⁷

Manapság „a falvakban a vallásos népesség többségben érzi magát, míg a városi keresztények - arányuk a népesség 5-6%-a - úgy érzik, egyedül vannak a tágabb környezetükben. Örvendetes folyamat, hogy Magyarországon megállt és megfordult a fiatalok körében az elvallástalanodás folyamata. Nyugat-Európával szemben, Magyarországon az adatok javultak az elmúlt másfél évtizedben. A fiatalok körében növekedett a hívő életet választók aránya. Legkevésbé vallásos a hazai népesség negyven-hatvan év közötti középfokú végzettséggel rendelkező rétege. A társadalom 50%-a pedig a maga módján vallásos, magukat az Egyháztól nem határolják el, ám a maguk módján értelmezik és szűrik meg a hit elveit és az egyház tanítását. Ezek az adatok kommunikációs szempontból azért

¹⁶ uo.

¹⁷ Puskás Attila: Teológiai kihívások ma Magyarországon. Vigília 2006. március

is relevánsak, mert meghatározzák, mennyiben értik és beszélnek az egyházi nyelvet az egyes csoporthoz tartozók. Igazán jól, „anyanyelvi szinten”, csak a népesség mintegy 16%-a érti és beszél az egyházi nyelvezetet”.¹⁸

„Ma már nem működnek azok a módszerek, amelyekkel az Egyház több száz éven keresztül élt. Egy falusi társadalomban adottak voltak a közösségek, ma az urbanizálódott világban létre kell hozni őket. Régen a hitoktatás csak a gyerekeket érintette, ma pedig azt látjuk, hogy a felnőttek nem részesültek hitoktatásban, feljüket is kell irányulnia. A szentségek kiszolgáltatása régen automatikus módon történt: aki megszületett, azt megkeresztelték, elsőáldozó, majd bérmálkozó lett. Ma a szentségekhez a katekumenátus útja a kívánatos. Régen a személyesség adott volt, ma létre kell hozni. Régen nem volt szükség a misszióra, mert mindenki keresztény volt; ma pedig azt látjuk, hogy a misszióra nevelni kell. Mindenki, minden megkeresztelt ember hordozója az evangéliumnak, nem csak a papok és a hitoktatók. A régi szisztéma elvárt, feltételezett és működtetett: elvárta, hogy az emberek eljőjenek a templomba; feltételezte, hogy mindenki érti, miről van szó; feladata az volt, hogy az intézményrendszer működjön. Az új evangelizációban a missziós gondolkodás került előtérbe, a tanúságtétel kapott főszerepet.” - nyilatkozta *Csáki Tibor plébános*.

„Közösségeket építünk és összefogunk ingyen a másik javára. A közösségépítés hozománya az lesz, hogy „az emberség és az önállóság fejlődik majd, a társadalom működőképessé válik, valamint csak ez lehet az egyház megmaradásának kulcsa”.¹⁹ „Igazi ’krisztusi közösség’ csak ott valósul meg, ahol van közösen vállalt feladat. Első fázisban ez lehet a templom-épület tatarozása, közösségi ház építése. A már ’élő egyházköztség’ gyarapodása a nevelés, szociális gondoskodás, a társadalmi problémák gyógyításának szolgálatában érhető el. Így leszünk a ’Föld sója’.”²⁰ Beer Miklós püspököt szavaihoz annyit tennék hozzá, hogy lényeges a hívek *személyes* megszólítása a feladatra.

A népegyház tehát válságban, megszűnőben, illetve átalakulóban van. Megújulás szükséges az új evangelizáció szellemében. A magyar egyházban az előbbieken felvázolt társadalmi összefüggések fontosságát még inkább előtérbe helyezik. Ennek jele a 2012 októberében megindult Váci egyházmegyei zsinat. A szomszédos országokra kitekintve hasonló indíttatású kezdeményezés a 2014-ben Ausztriában az Osztrák Katolikus Akció (KAÖ) és a püspökök

¹⁸ Tomka Miklós: Kikből áll az Egyház? Keresztény közéleti akadémia (www.kka.hu)

¹⁹ Tomka Miklós: A legreménytelenebb társadalom. Előadás, 2009/8.

²⁰ Beer Miklós hozzászólása Az Egyház, mint a közösség otthona és iskolája c. vitaindító irathoz (online: <http://zsinat.dunakanyar.hu/index.php?temaid=5&action=lista>), 2013.01.30.

összefogásával induló Jövőfórum, amely átfogó reformfolyamatot kíván beindítani az osztrák egyházban. A ma társadalma számára szeretné felmutatni kereszténység gyógyító és felszabadító erejét.²¹ Az új keresztény társadalom kialakulása nem képzelhető el megújult, élő egyházközségek és ezáltal élő Egyház nélkül, amely meg tudná mutatni a kereszténység evangéliumi arcát és ez az intézményesült Egyházat elutasító emberek számára is vonzóvá válhatna.

A keresztény ember világi küldetése és szerepe a társadalmi átalakításban - a keresztény ember cselekvési struktúrája Magyarországon

Az első cselekvési szint, az egyház szintje. Ez jelenti a személyes belső megtérés, valamint a communióban való részvételt (egyházi közösség, szentáldozás). A keresztény társadalom létrejöttéhez elengedhetetlen olyan megtért, elkötelezett keresztény felnőtt hívek felnevelődése, akik ismerik az Egyház tanítását erkölcsi kérdésekben és közösségi elkötelezettségük. Ők alkotják a társadalom átalakulásához vezető alapközösségek magját.

A második szint, a világ és közügyek szintje. Magyarországon kevésbé választható el az 1. és 3-as szinttől, ugyanis a politikai pártok elég jellemzően meghatározzák saját helyüket és viszonyukat a kereszténységhez. A jelenlegi (2010-2014) politikai vezetés szerint „az Isten és a vele való kapcsolatunk valóban magánügyünk, de a kereszténység olyan értékeket, erkölcsi normákat ölel át, amelyekkel összhangban szervezhetjük meg egész életünket. Egy olyan társadalom, amely keresztény értékeken alapul, még a nem vallásos emberek számára is előnyös, hiszen a közjóra összpontosítja a figyelmet”.²² Ugyanakkor a 2002-2010 közötti kormányon lévő pártok az állami politizálás szintjére emelték az egyházellenességet. „Lépten-nyomon találkozhattunk azzal, hogy az Egyház ne politizáljon! Akik ezt hirdetik, arra törekednek, hogy a keresztény emberek közéleti tevékenységét korlátozzák, a közügyek intézéséből őket kiszorítsák. Ma politikai kultúrával rendelkező országokban ez nem így van. Egyetlen politikai formációnak sem jutna eszébe az egyházat jobb, vagy baloldali elkötelezettséggel vádolni. A magyarországi keresztények politizálása tehát hitvédelem, amely erkölcsi kötelezettségünk. A keresztény emberek részt vesznek a szavazáson, és hitük védelmében szavaznak, elutasítva az egyházuk ellen irányuló alaptalan támadásokat úgyis, hogy nem szavaznak olyan pártokra, amelyek egyházellenesek, illetve alapideológiájukat az antropocentrikus

²¹ Magyar Kurír 2013.01.21.

²² Orbán Viktor interjú. El Mundo, 2013. 04. 15.

humanizmusból/liberalizmusból merítik. Nem az egyházi tisztségviselőknek, hivataloknak kell visszautasítaniuk ezeket. Az egyházakhoz tartozó, politikai jártassággal rendelkező világiak álljanak készen arra, hogy a választási kérdésekben segítsék a tanácsért hozzájuk fordulókat. A demokratikus viszonyok erősítését szolgálja, ha nem szavakban, hanem szavazatokban fejezik ki a hívők a véleményüket. Minden keresztény közösség szervezze meg a maga érdekvédelmét és gondoskodjunk ennek összehangolásáról.²³

A harmadik szint a világgal való összefüggésben teremtett spirituális szint. Ez azt jelenti, hogy az evangélium örömeiben éljünk és ezt hirdessük abban a világi közösségben, amelyhez tartozunk. Képviseljük a világban a keresztény értékeket, ami a tanúságtételünk is egyben: elsősorban a családi élet szintjén. Mi az, ha nem a Maritain-féle heroikus humanizmus, ami a közjót szolgálja az emberek önfeláldozása által testvéreik jobb életéért. Ez a család és ez által a társadalom konkrét javáért történik a szeretet, hűség, szolidaritás, gyermeknevelés, önmagunk rövidtávú terveinek feladása által hosszútávú politizálással a jövőépítés szolgálatában. Képviseljük a keresztény értékeket a fogyasztói társadalom kihívásai közepette: a keresztény ember tudjon választani a dolgok között, a vásárlás átgondolt döntés eredménye legyen. Ezzel a tettünkkel másoknak is szabadságot adunk, hiszen tanulhatnak tőlünk. A másik alapvető probléma, hogy a fogyasztói társadalom nem tudja a dolgokat „élvezni”, csak „használni”. Ezt a képességét azért veszítette el, mert miután megvásárolt valamit, hamarosan más lép a piacra, ami jobb, minőségibb az előzőnél. Tudjunk örülni annak, amink van. Ne azért, mert modernebb, bár ez sem megvetendő, hanem elsősorban azért, mert használható, segít munkánkban, családi életünkben, emberi kapcsolatainkban. Ezzel a keresztény ember képes megszentelni a bevásárlóközpontokat és a fogyasztói szemléletet²⁴. Képviseljük a keresztény értékeket a munkatevékenységünkben. „A jelenlegi magyar társadalom egyik legégetőbb problémája a munkanélküliség. Egyetlen lehetőség van a foglalkoztatás bővítésére, és ez a mezőgazdaság. A Váci Egyházmegyében keresztény közösségeink – eltekintve néhány városunktól – falvakban vannak jelen. A földművelés, az öngondoskodás, a virágzó gazdaság olyan lehetőség és feladat, amit nekünk hívő embereknek kell példaadó módon bemutatni. Önkéntes szövetkezetekkel, helyi piac megteremtésével. Ahogy egykor a bencés szerzetesek megtanították népünket a föld szeretetére, ma ugyanúgy kell megtanítanunk az új nemzedéket. Ma is vannak nagyszerű példák a családi gazdálkodásra, fiatal gazdák

²³ Dr. Herjeczki János: Egyház-állam- szétválasztás? Keresztény közéleti akadémia (www.kka.hu)

²⁴ Bátor Botond OSPPE: A fogyasztói társadalom és a keresztény ember. In Szécsényi Harangok 2001. szeptember (online: <http://www.szecsényi.ofm.hu/SZH0109.htm>)

bátor vállalkozására.”²⁵

Az új keresztény társadalom kialakulásának esélyét latolgatva kihagyhatatlan a cigányság szerepe. Lényeges és megkerülhetetlen a cigányság megtérése és ezzel együtt integrációja az egyházi/társadalmi szerveződő közösségekbe. Erre azonban a téma komplexitása miatt ebben a cikkben nem térek ki.

Felmerül azonban a kérdés: Hol tanítanak ki azt a keresztény vezető réteget, akik elegendő szellemi energiával, politikai bátorsággal, okossággal rendelkeznek ahhoz, hogy a társadalom számára érthetővé tegyék: az új keresztény társadalmi ideál megfelel az egészséges észnek és a közjónak? Akik képesek felkelteni és kiérdemelni a többiek bizalmát, hogy a valódi vezetők erkölcsi tekintélyével vezessenek.

Az új keresztény társadalom alapjai a szolidaritás társadalmában az egyes emberek közösségekben végzett evangéliumi munkájával alakulhatnak ki. Ha az új keresztény társadalom igénye nagyobb közösségek szintjén megfogalmazódna, ez esélyt jelenthetne kibontakozásához. Természetesen a keresztény értékeket pártoló nagypolitikai háttér jelentősen előmozdíthatja és időben siettetheti kialakulását, de elfogadtatása és sikere alapvetően rajtunk múlik. „A keresztény azt a tant tekintti igaznak, amely szerint a földi állam egyszerre képezi az ember, Isten és az ördög birodalmát. A keresztény hivatása a világban az, hogy az ördögtől elvitassa az uralmat. Az idők végezetéig erre kell törekednie, de mindig csak részben arat sikert. A világ megmenekült, megváltott a reménységben, Isten országa felé halad, de nem szent. A keresztény ember küldetése, hogy az evangéliumi követelményeket megvalósítsa. A keresztény célja, amelyet földi tevékenységében szem előtt tart az, hogy a világot egy igazán és teljesen emberi földi élet helyszínévé tegye. Tökéletlenségekkel teli, de a szeretettől átítatott világgá, amelyben az igazságosság, az emberi személy méltósága és a testvéri szeretet szolgál mértékül. Olyan világgá, amely ugyanakkor Isten országának eljövételét készíti elő.”²⁶

²⁵ Beer Miklós hozzászólása Az Egyház, mint a közösség otthona és iskolája c. vitaindító irathoz (online: <http://zsinat.dunakanyar.hu/index.php?temaid=5&action=lista>), 2013.01.30.

²⁶ Jaques Maritain: Az igazi humanizmus. Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény, Sárospatak / Szent István Társulat, Budapest, 1996.

Részletek A 100. Füzetből
1992.

Annál inkább keresztény, vagyis krisztusi valaki, mennél inkább a Teljes Élet megszerzésének a kifejezetten tudatos és elmélyült vágyával indul neki az életnek és halad végig azon. Ennek a felfogásnak a fényében a „karriert csinálni” mint életcél csak amolyan porfelhőt felverő szárnyacsapkodás a szélesre bontott sasszárnyaknak a Nap felé való lendüléséhez és íveléséhez képest.

*

Ami érték (igaz, jó, szép, fontos...), ha kicsiny, alsóbbrendű is, arról nem lebecsülően kell szólni („jelentéktelenség”...), hanem elismerően. Hozzákérdezve azonban, hogy mi az, ami még értékesebb, vagy hogy mi volna annak a kiteljesedése.

Elismeréssel kell azért adózni pl. minden igyekvésnek a békéért, a gazdasági felemelkedésért, a jólétért, hozzátéve, hogy azok értékessége akkor teljesebb ki, ha a teljes-élet elérésének a szolgálatára használjuk.

A magasabb és legmagasabb értékek, célok ne az alacsonyabb lebecsülésével érvényesüljenek, hanem azok fel- és magukhoz-emelésével.

A teljesértékű célhoz viszonyítva minden részlegesség csak parányi. A Célhoz rendeltlen azonban részesedik annak végtelen értékéből: viszonylagosan végtelenné értékesül.

*

Hol tanítják az értékek, a célok, a fontosságok részletesen és világosan kidolgozott rangsorát? Pedig ennek ismeretével felszerelten kellene mindenkinek kilépnie az életbe. A bajok mindig a rang-rend megbontásából erednek.

*

A rendezés, a rend és az igazságosság megvalósítása, „beépítése” a magán-, a társadalmi és a nemzetközi életbe, az erkölcsi élnék nemcsak humanizálása, és adott esetben krisztianizálása –, hanem isteniesítése is, lévén azok az értékek az Értékteljesség részesedései, s mint ilyenek, Annak okozati

megjelenülései, melyek által a tapasztalati élet az isteni eszmék szerint alakul és azokhoz hasonul. Ez az isteniesülés a valósítók tudtán kívül és szándékától függetlenül is megvalósul. Normális és egyben eszményi azonban, ha a valósítók magasztos munkájukat annak tudatában és szeretetes szándékával végzik.

*

A keresztények vágya nem egyszerűen a végnélküli, az örök létezés, hanem a minden teljesség Teljességével telített élet, amely már a jelen életben elkezdődik, s annak a tulajdonképpeni rendeltetését és értelmét alkotja.

*

Mennél ingatagabb és omladozóbb minden az életben – a magán és a társadalmi életben –, annál mohóbban kapkod az ember a különféle „ingóságok” – és mi nem az ?! – után, hogy beléjük kapaszkodva a biztonság és szilárdság érzületét szerezzék meg magának (mint a zuhanó repülőgépen a széke karfájába markoló utas).

*

Jó volna, és kellene is céltudatosan és célirányosan élni, a célon pedig nem az érvényesülést, a karriert értve, hanem az életfolyamatnak értelmet adó és minden áron megszerezni érdemes Célt.

*

A *család* a teljes életre való felkészítés, felkészülés iskolája, nevelőotthona, melegágya, "terepe" – rendeltetésileg mindenképp, és nemcsak a gyermekek, hanem a szülők számára is, állandó kölcsönhatásban egymásra.

*

„Urunk, *ábrándíts* ki minket mindenből, és *szeretted bele* Magadba! De – gyengeségünkre való tekintettel – ne legyen az a kiábrándítás gyötrelmes, hanem mintegy spontán következménye a Te gyengéd Magadba-szerettedő tevékenységednek. És miután Magadba-szerettedél minket, szeretted bele mindenkibe és mindenbe, a Te szeretnivalóságod részesedéseit – s ily értelemben Téged magadat – láttatva meg velünk minden teremtményben.”

*

Az érzékes ismerés: kiskanállal való merítgetés a mérhetetlen valóságból, annak a felszínéről.

Az *értelmi* ismerés befogó képessége korlátlan, szélességben és mélységben egyaránt.

A keresztény *hitismerés* megemeli az értelmet olyasmik megismerésére, melyekhez a képessége különben csak ténylegesülni nem tudó merő képesség maradna mindig (*potentia obedientialis*).

Itt kell szólni a misztikai hitismerésről, majd végezetül a túlhaladhatatlan csúcsismerésről, mely az istenlátás.

*

Az ószövetségi Biblia leírásai a természetről – lásd pl. Sirák könyvét, vagy a 103. zsoltárt – a naivság benyomását teszik a természettudományos bemutatásokhoz szokott olvasóra. Tudomány-kívüliségükkel is még értékesebbek azonban, mint a tudomány. A tudomány-nyújtotta gyakorlati-hasznossági életértéken túli életértékük a gondolati-, erkölcsi felemelés a természet alkotójához, működtető irányítójához és céljához. Ha választani kellene a két ismeret között, a Biblia-nyújtotta nem tudományos, de a természet, az ember, az élet – és abban a tudomány – végső értelméhez és céljához emelő ismeret érdemelné a választást.

*

Konzervatív vagy progresszív? – Őrzöm a hagyományt, és haladok előre annak egyre sokszerűbb, gazdagabb és hatékonyabb alkalmazásában.

*

Keresztény *bölcsesség*: „Én nem *csalódhatok* az életben. Mindent megad az nekem – és pazar bőségben –, amit (el)várok tőle. Nem mást és nem kisebbit, kevesebbet várok tőle, mint a legfontosabbat és legnagyobbat: nevelő, érlelő elő- és felkészítést a Teljes Életre, az ahhoz szükséges tisztító és edző megpróbáltatásokkal és küzdelmekkel együtt. Az élet – szinte nagylelkűen és szolgálatkészen – gondoskodik arról, hogy elvárásomnak megfeleljen. Meg is vagyok azért elégedve vele. Mondom már előre is: köszönöm, életszolgálatodat, nem csalódtam benned.”

*

Egy-egy haláleset alkalmával elismerő *megemlékezéseket* olvashatunk az elhunytól, hogy hogyan élt, mi mindent tett, mit szenvedett, milyen kiváló tulajdonságai voltak. Csak arról nem értesülünk, amit legérdemesebb volna megtudni: hogy az illető a teljes-élet céljának élt-e, és ha igen, hogyan.

*

A tömegekben a sok csalódás, kiábrándulás és a tornyosodó közösségi problémák nyomasztó hatására felébredt az érdeklődés a Vallás (a Kereszténység, az Egyház) iránt. Ez az érdeklődés azonban arra irányul, hogy mit tud nyújtani a Vallás a jelenvilági problémák megoldásához, és nem arra, hogy fel tud-e segíteni – és milyen utakon-módokon – a Teljes Életbe. Evilági üdvösség várása ez, hasonló ahhoz, amely a Jézus-korabeli zsidóságot töltötte be. Megerősíti ezt a várást, hogy az Egyház maga is hangsúlyozza, hogy mi mindent tud és kész tenni a jelen életért, szándékán kívül azt a hiedelmet keltve ezzel a tömegekben, hogy ő nem más, mint a tapasztalati jólét – a földi üdvösség – egyik fő, vagy tán a legfőbb gondozója.

A segítő „beszállás” a földi ügyek humanizáló és krisztianizáló kezelésébe a felebaráti szeretet gyakorlása, és mint ilyen, alkalmas arra, hogy a tömegeket az Egyháznak mint természetfeletti üdvintézménynek a felismerésére és elfogadására hangolja. Eredményes lesz-e ez a hangolás, a tömegekben feltámad-e annak a másik üdvösségnek az igénye, vágya...?

Mégis, meg kell tenni továbbra is mindent a földi üdvösségért, hatásosabban fejezve ki azonban – az „új evangelizálás” feladata volna ez –, hogy annak a munkálása ama felsőbbrendű üdvösség megszerzésének a szolgálatába áll.

*

Tragikus anomália, hogy elveszvéen az életfolyamatnak a méltó és értelmes tartalma, a folyamatnak a fenntartása – és mennyi emésztő gonddal, mily önpusztító, felőrlő törtetéssel – lett az élet fő tartalma.

*

Egy megholtról különféle megjegyzésekkel emlékeznek meg; pl. hogy befejezte pályafutását, csendesen elszenderült, végleg megpihent... A legsúlyosabb megállapítás: letelt a teljes-élet megszerzésére kiszabott életideje.

*

Az ember és az élet jó irányú mély átalakítása érdekében kevés fontosabb dolog volna, mint a folyamatosan adódó kis és nagy meglátások és megélések, élmények végsőkig menő kiteljesítésére való nevelés.

*

Nem könnyű – de a teljesítményt tekintve annál kimagaslóbb – művelt és keresztény módon venni részt egy mulatságon (szórakozóhelyen, bálban, bulin). Egy temetésen sokkal könnyebb.

*

A közvélemény nem tekinti műveltségi fogyatékoságnak a *szentek* nem ismerését, annál inkább azonban a történelem színpadán szerepelt kiválóságokét. Pedig a döntő, a szellemi és erkölcsi nagyság tekintetében az utóbbiak jelentős része csak úgy viszonyul az előbbiekhöz, mint a kóró a pálmához, vagy a homokbucka a hegyhez.

*

A hívők nagy része is csak felületesen és töredékesen ismeri Jézust. Ismeretük még arra a kevésre sem terjed ki részletesen, ami az Evangéliumban leírva található. Még inkább hiányzik a le nem írtak elképzelő és elgondoló kiegészítése, ami pedig messzemenően elvégezhető volna a leírtakra támaszkodva. Nem szólva arról a mélységbe-hatolásról, amit a teológia tesz lehetővé és az átéléséről is mindannak, ami így ismertté vált.

Egy ennyire fogyatékos Jézus-ismeret hogyan alakíthatná át mélyen az életet, beleértve a közösségi életet is?!

*

Az igazi keresztény felebaráti szeretet, és még inkább az apostoli lelkület úgy tekint elsődlegesen minden embert, mint megajándékozandó befogadó alanyt, akit meg kell ajándékozni – az ajándékozó szeretettől kitalált ajándékozási lehetőségek egyike vagy akár többje révén – a nagyobb-at-adni-lehetetlen ajándékkal: Jézussal, és Őáltala meg Őbenne a háromszemélyben-egy isteni Mindenteljességgel.

*

A „*tanács*” mint Szentlélek-ajándék a leghétköznapibb gyakorlati dolgokban is eligazít. Nem ugyan azok egymásközi kapcsolataik helyes felismerésében – ahhoz gyakran elég a józan ész is –, hanem a Célhoz való vonatkozásukban. Hogy a maguk köznapiságukban is alkalmasak legyenek a legfőbb cél elérésének a szolgálatára.

*

A „*gyakorlat*” divatos bálványozásszerű értékelésének az elítélése nem a „gyakorlat” lecsökkentését akarja elérni, hanem csak a szétozlatását a hiedelemnek, mintha a „gyakorlat” – a tapasztalható teljesítmények és eredmények széles köre – már önerőből a teljes élet céljába beemelő végső érték volna.

Mint nem végső értéknek, a gyakorlatnak célja van, tehát valami gyakorlaton-túliség, vagyis megélés, élmény, és pedig az elérhető legmagasabrendű, mely a „gyakorlat” egészének a végső célja: a háromszemélyűen fennálló Jóteljesség boldog megélése – jelenleg még nem tökéletesen, túlhan már betöltően.

Egyébként, akik a „gyakorlatot” mindenek fölé helyezik, maguk is egy gyakorlaton-túliségért: egy élményért kultiválják a gyakorlatot. Annak a jóleső megéléseért tudniillik, hogy ők az oly nagyra becsült gyakorlat emberei, s hogy mint ilyenek az elért eredményekben önnön kiválóságukban gyönyörködnek.

A gyakorlatnak a maga helyére való állítása – odarendelése, igazítása céljához – előnyösen hat vissza a gyakorlatra. A Cél iránti szeretet magasabb rendű, ezért önzetlenséget is sugalló erőit folyósítja számára, s következőleg jótékonyan hat az adódó összeütközések elhárítására vagy megelőzésére is.

A gyakorlat számára nincs természetesebb, normálisabb, hasznosabb és egyben megszépítőbb, mint a tudatos odarendelése a mindenekfelett szeretendő életcélhoz – mely különben is emberközeli lett számunkra. E cél híján az önzés tűz ki célt – óhatatlanul károsan visszahatót – a gyakorlat számára.
(Gondolatok a „gyakorlat” filozófiájához és teológiájához.)

*

Dante tényleg Beatrice-be volt szerelmes? Vagy inkább a Szépségbe, melynek egy különleges visszfénye – felcsillanása – részességeként tűnt elébe a lány! Vagy még inkább a kettőbe egyszerre, együtt, tekintve, hogy a részesség és a *Teljesség egy*, lévén a részesség nem más, mint a *Teljesség* részesedésileg

*

Mária megélte, hogy a gyermek, akit szült, úgy az övé, hogy mindenkié is, vagyis hogy nemcsak maga, hanem mindenki számára is szülte Őt. Ilyen kettős – kettősen-egy – anyai öröme senkinek sem volt.

*

Az igazi *kultúra* az, amelyik nyitott az értékek minden irányában, beleértve a mélységet és a magasságot is, és amely a törekvésében a végsőig – a Legvégsőig is elmegy (megismerésben és megélésben).

*

A Megváltás nem más, mint az ember kiszabadítása a leglealacsonyítóbb, a legkifosztóbb, a legmegkárosítóbb rabságból, mely a teljességes istenszemélyekkel való örökké betöltően boldogító, legbensőbb életközösségre

rendelt és képesített ember önhibás beletapadása az őt végcélként boldogítani képtelen részlegességekbe, végességekbe. Ehhez a rabsághoz képest – melyből önerővel kiszabadulni az ember képtelen – minden más rabság vagy elnyomás (politikai, gazdasági, börtönbeli, testi) eléggé eljelentéktelenedő rossz csupán, amellett, hogy alkalmas, és mint ilyen értékes is, ama fő rabság szemléltetésére, megéreztetésére és meggyűlöltetésére.

A Kereszténység – közelebbről az Egyház mint a Megváltás közvetítője – a leghangosabb, a legkésztetőbb, a leglázitóbb felhívás az emberhez:

„Rabok legyünk, vagy szabadok?

Ez a kérdés, válasszatok!”

*

Egy *baj* – az egyéni vagy a széles életben – elmúltával egyetlen élményünk rendszerint csak az öröm, egy bizonyos érzékes-érzelmi eufória.

Pedig a baj (akármilyen, akármelyik) rendeltetése (a felső terv szerint) – átszenvedését érdemessé tevő igazi rendeltetése –, hogy olyan meglátásokat, felismeréseket dolgozzunk ki belőle, melyek ráatalálhatnak az élet igazi értelmére.

Az egyéni és a közösségi élet legsajnálatosabb veszteségei közé tartoznak a kénytelen-kelletlen elviselt, de igazán értékes hatásokat, vagyis jobbító, felemelő és főként célbajuttató hatásokat nem érlelő bajok (soha annyi és olyan nem volt, mint a mi századunkban, megélésük mégsem kavart a lelkekben „fenékhullámokat”, hanem jobbára csak a merő jelenvilágisági érzület „hámrétegét” hasítgatta fel).

*

Nem kevésbé járulna hozzá az élet feljavításához, ha értenénk az elkerülhetetlenül adódó kis és nagy *csalódások* helyes kiértékelésének a művészetéhez. Lehetséges volna ez, tekintve hogy megvannak hozzá az észből és a Hitből a szilárd, megbízható elvek és eszmék.

*

Corruptio optimi pessima. – Próbálkozások: A legjobb, a legkiválóbb megromlása a legrosszabb romlás; nincs rosszabb romlás, mint amikor a legkiválóbb romlik meg (...mint a legkiválóbb megromlása)

*

Az iskolákban nemcsak előadni, megtárgyalni kellene a *tantárgyakat* – ha szakmailag még oly jól is –, hanem megmutatni azok emberi (humán) és

keresztény értékét is, jelesül, hogy mit nyújthatnak a bölcséleti összegzés (szintézis) kialakításához, és hogy milyen szerepük lehet a hitvalóságok mélyebb megértésében és megélésében.

*

Az üdvözült nemcsak vágyban és képzeletben, hanem megmásíthatatlan, elveszíthetetlen valóságban „akkor is, ott is, örökre szeret”. Szereti a magát neki legbensőbb birtoklásra odaajándékozó Legszeretn érdemlőbbet, és szereti mindazokat is, akik ott ugyanabban a megajándékozásban részesültek.

*

A *költészetnek* onnan van oly gyönyörködtető, szinte bűvölő hatása, hogy egyszerre elégíti ki a lélek vágyát az igazság és a szépség iránt – valami eszmei tartalmat széppé díszítetten mutatva be. A költészet-nyújtotta gyönyör azért némi előíze az egyszerre igaz és szép Teljesség megélésének.

*

Ha volna igazán sajnó fájdalmunk azon, hogy a Legszeretendőbbnek és a többi embernek a szeretésére teremtett ember a történelem folyamán annyi és oly rémes gyűlölködéssel és kegyetlenkedéssel szennyezte be a földet! És volna is ilyen fájdalmunk, ha igazán átélt szeretettel szeretnénk Őt. A Tőle való elfordulás a eredeztetője a világunkban minden rossznak.

*

Az idősödő emberek, ha nincs távlatuk előre és felfelé, belesüppednek múltjuk emlékeibe, örömeik és fájdalmaik meddő felelevenítésébe.

Nincs, aki annyira a múltjában élt volna, mint Anyánk. És ő mennél inkább közeledett az életmezsgyéhez, annál értőbben és mélyebben élte meg egész múltját, melynél tartalmasabb, gazdagabb és magasztosabb múltja senki teremtett embernek nem volt. Mindazt azonban, amit múltjából átélt, arra használta fel, hogy egyre izzóbbá növelje vágyát Annak a látása után, aki élete betöltő tartalma volt. Ő tökéletes példája és mintaképe a nem meddő, a termékeny múlt-idézésnek.

*

„Tiszteljétek a közkatonákat!” – A költőt (Petőfi) magát is tisztelet illeti ezért a felhívásért. És sok mást is kellene még „tiszteltetni”. Így pl. a tisztelni legelfelejtettebbek egyikét, a *testet* is. „Tiszteljétek a testet, a magatok és mások testét! Ne rontsátok meg se egészségileg, se erkölcsileg! Ne alacsonyítsátok le

"kéjszolgáltató automatává", hanem magasztosítsátok fel azzal, hogy arra használjátok, ami az alaprendeltetése, arra tudniillik, hogy szolgálattelvő eszközlője legyen a szellemi lélek megismerő és átélő felemelkedésének a legmagasabbra. Ahhoz, aki mint a mindenirányúan teljességes Személy, az ő véglegesen betöltő célja!" Az életcsatának a test a kényeztetéssel és bálványozással lealázott közkatonája.

*

Nincs egyedül az a magányos, elhagyatott, aki ráébred arra, hogy együtt van – vagy lehet – a Legjelenlevővel (aki a jelenlevő Szeretet maga).

*

Jó a kifejezetten tudatosult *betöltetlenség*-élmény: hatalmas serkentő erő lehet keresni és megtalálni a betölteni egyedül képes Teljességet. (Elmosódott, homályos tudatilag mindenkiben megvan ez az élmény, de csak bizonytalan, tétova keresgélésre mozgató erőként érvényesül.)

*

Társadalmi érdek felkutatni a még kibontakozatlanul lappangó tehetségeket, esetleg *zseniket*.

A legmagasabb társadalmi értékeknek, az erkölcsi életalakításnak is vannak zsenijei, akik akár a maguk feltűnéstelen életkörükben, akár rendkívüli helyzetekben mutatkoznak meg.

Az ilyen zsenialitás hivatottja minden keresztény. A belső, lelki „felszerelésükhöz” tartozó Szentlélek-ajándékok arra képesítik, hogy felfogják és életre váltsák az erkölcsművészet első Mesterétől eredő közvetlen behatásokat, indításokat (vö. I-II 68).

*

Minden ember *titok* – nemcsak másoknak, hanem önmagának is. Senki sem ismeri átvilágító és átfogó, kimerítő látással sem a személyiségét, sem az eddig végbement életfolyamatát. Még azt sem, ami magában véve nem haladja túl az észlelhetőséget: hát még, ami túl van azon.

Az ember titok-voltának legmélyebb magyarázata az ő mindenestüli odarendeltsége a Titokteljeshez, aki egyben a kimerítő eredeztetője is. Az ő látásos ismerése kellene ahhoz, hogy az ember homálytalan látással ismerje meg magát.

Külön titok még az is, hogy az ember gyakran nincs is tudatában a titok-voltának (s e titok természetes és természetfeletti mélységeinek): Sem annak, hogy ő titok, sem annak, hogy miért és mennyiben az.

Csak a titoktalan istenlátásban válik az ember önmaga számára is titokmentessé. (Ami boldogságának egyik tartozéka.)

*

Annyi végérvényesen tisztázott és mély életalakításra alkalmas nagy tétele van a *Bölcseletnek*, s azok közkinccsé tévése helyett feleslegességek nem kis halmazát tanítják világszerte az oktatási intézetekben. Nem szólva az észigényeket is kielégítően elfogadtatható és az életet még gazdagítóbban alakítani képes hittételekről.

*

A *keresztség* főnsége. – Amikor a keresztségben egy gyermek újjászületik, vagyis kegyelmileg a Háromságos-Egyhez kapcsolódik, akkor a Test egy újabb taggal gazdagodik, ami által egy kegyelmi többletet kap, mely istenkapcsolatát elmélyíti. A testnek ez a gazdagodása mindenegyes tagnak is java (ahogy az egész test java, ha a kisujjad erősödik).

*

Szent vágy és nagy imaszándék ez is: hogy mindaz, ami a *médiák* révén világszerte a tudatokba jut, ott a salakjából kitisztuljon, jó-tartalma pedig beletorkoljon – ha mégoly hosszadalmas és tekervényes meg rejtett utakon s titokzatos „szövédményeken” át is – a Teljes Jó lenyűgöző felismerésébe és boldog megélésébe.

*

Isten a titokteljesség maga – és Óróla van módunkban a legbiztosabb megállapításokat, állításokat tenni. És a legéletértékesebbeket, a leggyakorlatibb kihatásúakat is.

*

Egy ember, emberélet értékét a másokra kiható teljesítményei alapján szokás lemérni. És ilyen teljesítmény sokféle van, és értékük is különböző.

A teljesítmények legértékesebbje – s mint ilyen, a többiek értékességének a normája, fő mércéje –, hogy az illető hány embert kapcsolt be, és milyen mélyrehatóan, a magát Jézusban közlő Istenséggel való véglegesült életközösségbe. (Habár az ilyen teljesítmény jelenleg még nem állapítható meg

részünkről, mint fő értékelési szempont gyakorlatilag a leghasznosabb a többi teljesítmény értékelésekor.)

*

Igazi *apostoli lelkülete* annak van, aki a maga jelenvilági érdekeit mind alárendelteknek, mellékeseknek tekinti csak – úgy, hogy az tanúságtevő erővel érződik is rajta –, s akinek a minden más célt magának alárendelő „érdeke” az, hogy mindenkit, akit csak elér, látható és láthatatlan ráhatásokkal belevonjon a Jézusból eredő kegyelmi áramkörbe.

*

Vannak, akik a *várost járva* nemcsak a jelenre figyelnek, hanem felelevenítik a helyekhez és a házakhoz fűződő múltbeli emlékeiket: hogy mi történt itt meg ott, milyen kiválóságok jártak, éltek az egyes helyeken. Az ilyen felelevenítés gazdagít: érzelmileg azonosít a múlt eseményeivel, s letűnt nagy személyiségek élményeinek is a részévé tesz.

Az ilyen gazdagító felidézések csúcsa, ha valaki ráébred Annak a jelenlétére, Aki a maga emberi élményvilágában kimerítő ismerésben és felsőbbrendű megélésben birtokolja mindazt, ami körötte eseményként vagy emberi élményként valaha is jelen volt. Ha a múltidéző ráébred az *Ő* jelenlétére, s beleéli magát az *Ő* élményvilágába – van, aki megadhatja neki ezt –, akkor most már *onnan és abból*, az *Ő* élményvilága részeseként élheti meg újból mindazt, amit addig csak alsó szinten élt meg.

*

A *nemi egyesülésben* a testek leplezetlensége együtt lehet, és gyakran bizonyára együtt is van – még szerelmesek, még szerető házaspárok közt is – a lelkek kisebb-nagyobb, vagy akár teljes elleplezettségével, bezárkózásával. Az ember mint személy, tudatában van önmagaságának, mindenekfelettségének, s ebből folyóan annak, hogy belső világa olyan birtoka, melynek ő teljes ura, s ezért azt fenntarthatja magának, s megtagadhatja bárkitől.

Ugyanakkor a „személy” szenved is attól, hogy korlátlan és feltételen megnyílási és önátadási vágyát –mely legszemélyibb vágya senki felé sem tudja kiélni. Szenvet ettől mindaddig, míg fel nem ismeri Azt, akiről tudhatja, hogy teljes átvilágítottságban ismeri őt, és várja, hogy önként és szeretetből nyíljék meg Neki, akitől úgysem tud elrejtőzni. Az emberi személy kiszabadulása ez az önelleplezés, a bezárkózás és a maga-visszafogás fájdalmas bilincseiből.

*

Igazán *arisztokrata* csak az, aki nemcsak a testi származást tekintve, hanem lelkileg is az. Az ilyen arisztokrata adott esetben fölényesen, panaszkodás, lamentálás, visszasírás nélkül túteszi magát a származásával járt anyagi javak és társadalmi kiemelkedése elvesztésén.

A legmagasabb rendű származási arisztokrácia a kereszténység. A keresztény – akkor is, ha szülei csak guberálók – azok közé tartozik, akik „Istenből születtek” (Jn 1,13). E születésénél fogva senki sincs annyira a lelki arisztokráciára is kötelezve, mint ő. Ilyen lelki arisztokraták voltak pl. azok a keresztények, akikhez írva mondja az Apostol, hogy „ti örömmel fogadtátok, hogy javaitokból kifosztottak benneteket, tudván, hogy ti egy jobb és tartós vagyon birtokában vagytok” (Zsid 10,34).

(Részletesen kidolgozandó és megrajzolendő a keresztény arisztokrata lelkiiség.)

*

Az igazi keresztény Jézus *megigézettje*, s aki mint ilyen, a Jézustól való megigézettség tudatában és lelkiállapotában él. Miért volna ez túlzott követelmény, ha már egy tüzet rakó falusi lánytól is lehet megigézetté valaki (vö.: „Aligha meg nem igézett!”)?!

*

Mit félsz, te reszkető, nyafogó keresztény? Veled van Az, aki szavával le tudta csillapítani a viharos tengert, s aki szemöldökével „ronthat s teremthet száz világot”!

Nagy, igen nagy, szinte emberfeletti feladat előtt állsz, csak ne feledd, hogy mindenható vagy! Szeretetlenben *egy* vagy – vagy lehetsz – a Mindenhatóval! Mindenhatóságodnak *ebben* a tudatában fogj azért munkához és végezd azt! (Bízzál, hogy a Mindenható meg is adja neked ezt a tudatot!)

*

Sérti kevélységünket, hogy *alárendelődünk* Neki, s hogy *függünk* Ötöle. Ezt a kevélységet azonban – mely egyben esztelenség is, és mint ilyen, önlealázás – le kell győznünk. S akkor ráébredünk, hogy az az alárendelődés, az a függés az *Ő részéről* nem kisebb, nem kevesebb, nem más, mint kitüntető, megdicsőítő, szeretetteljes, minket magához-emelés és szeretetteljes magatközlés, ajándékozás.

*

Ha tudnánk a *természetfelettiről* hasonló *természetességgel* beszélni, prédikálni, mint egykor Jézus! Mert olyan nem természetes hanghordozással

beszélünk, prédikálunk gyakran, hogy szavaink nem a természetfelettség, hanem a természetalattiság, vagyis a valóságtól való idegenség, az irrealitás benyomását keltik.

*

Mi az *erkölcsösség* (mint élet)? Az emberi személy fokozatos, folyamatos hozzá hasonulása – az erre alkalmas képességeiben lévő különféle készségek („erények”) működtetése révén – a Jóhoz, ahhoz a Jóhoz, mely a személyként létező Jóteljeség, s ezért Életteljeség is, s mint ilyen a teremtett személy elérendő teljes célja.

*

Minden, ami a közeli vagy távoli természetben és az emberi környezetben történik, úgyszintén mindaz, amit az ember maga tesz, valósít, alkot kifelé, *előkészítő* jelentőségű. Csak arra való, hogy előkészítse, hangolja az embert céljához, a Cél-Személyhez fordulásában és az Őbenne való meggyökerezésében. Ez utóbbihoz pedig az ember belső világának hatékony megragadása szükséges, amihez azonban az említett előkészítő, hangoló behatás ereje már nem elég. Ahhoz egy felsőbb erőttöbblet kell, melyet hatékony Kegyelemnek nevezünk. Nélküle az előkészítés lezárul az előidézett előkészülettel, hangoltsággal.

*

Mi a kereszténység? A mi kis életünk egyre mélyülőbb rákapcsolódása, érületi azonosulásban, az istenszemélyű ember életére, erre a legteljesebben Istenbe kapcsolt emberi életre, melynek mi a részeseivé leszünk.

*

Egy emberi személy életének az elkezdődéséhez egy olyan tény szükséges, melynek előidézésére a teremtett mindenség anyagi és szellemi összereje is elégtelen. A szellemi lélek keletkezése mindenestül – vagyis nem egy előző valamiből való – létesítést, teremtést tételez fel, s arra csak a Mindenhatóság képes. Minden egyes esetben az Ő külön beavatkozásával kezdődik el az emberi lét. (Gondolat-adalék az emberi személy méltóságának a felméréséhez.)

*

Ha megkérdeznék a mai világszínpadon mozgó, szereplő, tevékenykedő hírességeket, nagyságokat arról, hogy szerintük mi az élet értelme, valószínűleg

alig akadnának, akik egészen kielégítő feleletet tudnának adni. De azért úgy serénykednek tovább, mint akik tisztában vannak ennek a problémának a megoldásával, pedig attól függ az értelme és értéke mindannak, amit oly magabiztosan végeznek.

*

Az emberiség nagy, vagy inkább nagyobbik része olyan elvárásokkal indul neki ennek a sebesen eliramló életnek (vö. Petőfi: „eliramlik az élet”), melyeket egy nagyon hosszú, akármilyen hosszú élet sem tudna valóra váltani. Ami eliramlik, leperreg, nem adhat beteljesülést.

*

Tökéletes *emberképet*, embereszmét, s annak tartozékaiként erkölcsant kialakítani csak egy jól kialakított – észből, Hitből – isteneszme alapján lehet (Isten mint teljes létok és teljes cél...).

Az ember mindenestüli Istentől és Istenhez valóságától eltekintő minden emberkép és erkölcs(tan) szükségszerűen csonka és szilárd támpont nélkül „lebeg”.

*

A *nemek* viszonyában az egyik *test* – sőt, az immár merőben csak testnek tekintett ember maga is – a másik számára jobbára csak ajzó- vagy kábítószernak számít. És nincsenek(?), akik e minden politikai vagy nemzetiségi elnyomásnál szégyenletesebb lealacsonyítás, lealázás ellen meghirdetnék és megvívnák a minden fegyveres szabadságharcnál fontosabb és nagyszerűbb szabadságharcot.

*

A *szerelmes* fontos, jelentős, szinte mindene szeretne lenni szeretettjének. De ebben is önmagát keresi végsőképp: keresi önmagának mint olyan nagyságnak, kiválóságnak a felemelő megélését, aki a mindene tud lenni valakinek.

*

Mindenegyed emberélet egy páratlan változata az Istenhez való emberviszonynak, ama viszony milyenségének és alakulásának.

*

A legmeghittebb szeretetközösségben is az ember a maga legbensőbb voltát féltékeny közölhetetlenséggel mindig visszatartja magának.

Ez alól csak *egy* kivétel lehetséges a mostani jelenben.

*

Magadért tégy mindig mindent! De ne csak azért a tested határain belül élő kis-magadért, hanem azért a nagy, teljes magadért, aki az azonosító szeretet által *egy* lehet – vagy már lett is – az egész emberiséggel! Ama szédítően széleskörű nagy egész határain belül élőknek érezd magadat! Akármi, jó vagy rossz történik bárhol, azt veled magaddal történtnek érezd és éld meg!

*

Óriási erőfeszítések folynak világszerte a tapasztalati élet békét és jólétet biztosító rendezése érdekében.

De ha nincs elérhetően adott végleges *teljes élet*, akkor mi különbség van ama rendezés sikere és esetleges elmaradása közt?

Az, hogy az előbbi esetben békés jólétben mehet végbe alásiklásunk az értelmetlen örök Semmibe.

*

Gyarapítsd élethossziglan a dicsőséget Legmegérdemlőbb *dicsőségét*! És az iránta való elragadtatott szeretetből gyarapítsd! Gyarapítsd szüntelen fáradozással úgy, hogy az Ő teljessége részességeiként mennél több jót – anyagiakat, szellemieket, erkölcsieket – hozol létre, "termelsz ki" az ember alatti és főként az emberi világban!

Mert ez az, ami megdicsőíti Őt – teljessége gazdagságtartalmának megannyi kifejezéseként. Van-e ennél magasztosabb, és számodra is dicsőségesebb életfeladat?! És egyben hasznosabb is magad és mások számára!

*

Igazán igazi csak az a *kultúra*, amelyik arra irányul, hogy mindazzal amit termel és nyújt, felébressze vagy elmélyítse az emberben az elsőrendűen szellemi természetének a tudatát, és ugyanakkor hathatósan hangolja is őt az abból eredő felsőbb rendeltetésének és cselekvési normáinak a következetes vállalására.

*

A kereszténységgel kapcsolatba jutott társadalom nagy része közömbös maradt iránta, vagy hathatósan akadályozta is a befolyását. Amikor pedig ennek következtében a várható jó hatások elmaradtak, elégtelenséggel vagy csöddel is vádolta a kereszténységet.

*

A kísélet és a történelem mozgásainak hajtóereje az ember, e „testes” szellem potenciájának (képességének), mely a tapasztalati világban a leghatalmasabb, ellenállhatatlan erejű irányulása a maga mennél teljesebb ténylegesülése (aktuálódása) felé. Ez az irányulás valós vagy vélt értékű célok felé tör, s azokon keresztül egy végső *egyhez*, amelyekhez felfejlődve, felnöve éli meg az ember a maga személyi kiválóságát, éli meg egy bizonyos megdicsőülési élményben.

*

A jelenvilági, a tapasztalati élet változatos *bajai* mind alkalmasak arra, és a gondviselés szándéka szerint arra is valók, hogy felébresszék és növeljék a vágyat a bajtalan Teljes Élet után. S mennél inkább oda, abba helyezi át az ember a vágyai súlypontját, annál kevesebb bajt fog okozni magának és másoknak e lenti életben, a mégis adódókat pedig annál nagyobb lelki erővel viseli el.

Akik viszont nem annak a legvalóságosabb jellegű égi célnak a vágyában élik – bajt nem okozva, bajt elviselve – ezt az életet, azok a vágyaik és képzeletük alkotta „festett egekbe” rögzítik életcéljukat, hiába várva onnan erőt.

*

„Nézd a világot: annyi milliója”, akik egész életükben mást sem tesznek, mint csak kapcsolatokat építenek ki – ilyeneket, olyanokat –, hogy a lét bizonytalanságainak, ingatagságainak mindent magával ragadó sodrában a szilárdság, a biztosítottság legalább némi érzetében élhessenek, mint az egymásba kapaszkodók a zuhanó gépen, a süllyedő hajón.

*

A hívő ember keresztény *életélményéhez* tartozik annak a boldogító, fennkölt megélése is, hogy az egész teremtett mindenség személy szerint őérte, az ő szolgálatára, vagyis az ő célba segítésére, célba juttatására lett teremtve s van fenntartva és működtetve. E folyamatos nekiajándékozás tudatában nem győz *hálát* adni az Ajándékozónak a mindenségért.

S ha már a hálánál vagyunk, hálát adhat ő mindazért a jóért is, amit bárki más kap. Az mind az övé is. Egyrészt azért, mivel ő szeretetben *egy* mindenkivel, s másrészt, az egybetartozás alapján az, ami az egyik tag java, az mindenki másé is.

*

„Éld a rossz világot”! – de úgy, hogy rosszasága ne akadályozzon, hanem még segítsen is törekvésedben a Cél felé, melynek elérése nélkül mit sem érne, ha a világ nem rossz, hanem jó volna. És akkor éled *úgy* a rossz világot, ha mindent megteszel rosszasága ellen, s közben keresztény módon viseled azt, ami abból a rosszaságból elháríthatatlanul megmarad. Így élve, a rossz is szolgálatodra van. Sajátos módon megtermi – nem az ő, hanem a te jóvoltodból – a megteremni rendelt igazi virágait: *Les Fleurs du Mal*-t.

*

Szeretetes és imádságos vágyad legyen, hogy minden, amit a *Pápa* tanít, tesz, rendel, ne csak jó, helyes legyen, hanem a kegyelem hatékonyságától kísértén a Test Célba-emelkedését is eredményezze.

FLORILEGIUM

Az emberi jog alapja az embert átölelő szeretet. Valójában az a szeretet, amellyel Isten szeret minket...

Optimisták vagyunk vagy pesszimisták? Nincs értelme ezeknek a szavaknak. Nem optimisták és nem pesszimisták, hanem reménnyel teltek vagyunk. Az ember igazi ereje az a szeretet, amellyel szeretik. Ez reményünk forrása, ez az emberi jogok, az emberi méltóság forrása.

Jean-Marie Lustiger bíboros

A világban megélt kontempláció üres szó marad, ha nem vezet minket arra, hogy egy kissé megértsük az emberek szorongásait és vágyait, és ha nem készíti arra a szívünket, hogy isteni szeretetben hordozzuk környezetünk gyötrelmeit, amelyek közepette ideigvaló és örök javait keresi az ember.

Heinz R. Schmitz kistestvér

Igen, Ferenc pápánk nagy kegyelem az Egyház számára. Pusztán példájával és egyszerűségével megváltoztatja a dolgokat. Emlékeztetve a keresztényeket missziós hivatásukra, ébresztgeti fáradt, öreg Európánkat.

Georges Cottier bíboros